

Monumentnummer*: 513441

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 november 1999
Kadaster deel/nr: 16217/17

*Monumentnaam***

Teylerstichting

*Woonplaats**

Haarlem

*Gemeente**

Haarlem

*Provincie**

Noord-Holland

*Straat**

Spaarne

*Nr**

16

*Toev.**

*Postcode**

2011 CH

*Woonplaats**

Haarlem

Situering

Locatie

Centrum (10)

*Kadastrale gemeente**

Haarlem

*Sectie**

D

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

11104

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding

Teylers MUSEUM is gesticht in 1778, maar het huidige museumgebouw is, met uitzondering van de Ovale Zaal in neo-classicistische trant (ontwerp Leendert Viervant, 1779) uit 1784, grotendeels in de 19de eeuw tot stand gekomen. Aan de oostzijde van de Ovale Zaal zijn in 1824-26 de huidige Aquarellenzaal met bovengelegen bibliotheekruimte en in 1838 de Eerste Schilderijenzaal aangebouwd. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Ovale Zaal schreven de directeuren van de Teylers Stichting in 1877 een prijsvraag uit voor een forse uitbreiding van het museum; het Nieuwe Museum. In 1879 werd naar ontwerp van de Weense architect C. Ulrich de voorgevel aan het Spaarne gebouwd in een combinatie van neo-classicistische en neo-barokke stijlelementen. De achtergelegen Fossielenzalen zijn in de periode 1880-1885 gebouwd onder leiding van de plaatselijke architect A. van der Steur jr. In 1893 is tenslotte de Tweede schilderijenzaal toegevoegd. Inwendig is het museumgebouw zowel in plattegrondindeling als inrichting en detaillering grotendeels in de oorspronkelijke staat uit de bouwtijd bewaard gebleven. De voorgevel vormt een markant onderdeel van de gesloten gevelwand langs het Spaarne. In de tuin van het museum staat een 19de eeuws witgepleisterd tuinhuis.

N.B. De recente uitbreiding langs de oost- en zuidgevels vallen buiten de bescherming.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

Het samengestelde museumgebouw heeft een onregelmatige L-vormige plattegrond, en telt deels één en deels twee bouwlagen. De in natuursteen opgetrokken rijk gedecoreerde facade aan het Spaarne is symmetrisch van opzet en bevat drie vensterassen. De gevel is in blokken natuursteen opgetrokken en wordt horizontaal geleed door een plint, een rijk gedecoreerde cordonlijst en hoofdgestel met attiek. De middenrisaliet met frontonbekroning en de gestapelde pilasters vormen belangrijke verticale geleidingen. De risalerende middenpartij wordt bekroond met een fronton en daarboven een beeldengroep (Bart van Hove, 1886), voorstellende de personificaties van Kunst en Wetenschap en Faam. Beganegronds in de middenrisaliet de hoofdentree met dubbele paneeldeur in een portiek, geflankeerd door zuilen. Op de verdieping een rondboogvormige loggia op kolommen met in de zwikken gebeeldhouwde vrouwenfiguren. In het beeldhouwwerk op de borstwering van de loggia is het wapen van Pieter Teyler van der Hulst opgenomen. Een dubbele paneeldeur onder half rond bovenlicht opent op de loggia. In de buitenste vensterassen beganegronds stolpramen met rondboogvormige bovenlichten en op de verdieping vensters binnen een omlijsting met frontonbekroning. Aan de noordzijde van het gebouw zijn langs de Nieuwe Appelaarsteeg de Ovale Zaal met lichtkoepel en observatorium en de twee schilderijenzalen met hun daklichten goed herkenbaar. De gevels zijn opgetrokken in bruine baksteen en deels voorzien van lisenen en enkele eenvoudige T-vensters. Het interieur van het museum is grotendeels in de oorspronkelijke staat uit de bouwtijd bewaard gebleven en omvat behalve de Ovale Zaal uit 1784 alle 19de-eeuwse uitbreidingen. De entree van het museum wordt gekenmerkt door een rijke ornamentiek met zinnebeeldige elementen die verwijzen naar de inhoud en functie van het museum. Van belang zijn onder meer de rijk gedecoreerde centrale ronde hal met lichtkoepel en het trappenhuis, die rijkelijk zijn voorzien van stucdecoraties en beeldhouwwerk. De Fossielenzalen bevatten onder meer terrazvloeren met gietijzeren roosters van de centrale verwarming, met pilasters gelede wanden en in vakken verdeelde plafonds beschilderd met sjablonen en de oorspronkelijke vitrinekasten. Boven deze museumzalen liggen twee gehoorzalen die eveneens grotendeels hun oorspronkelijke uitmontering hebben behouden. Vanuit de ronde hal voert een middenpad door de fossielenzalen naar de 18de-eeuwse Ovale Zaal in neo-classicistische trant met rijke eikehoutenbetimmering en galerij. De twee schilderijenzalen zijn uitgevoerd met een brede kooflijst en daarboven de opgehoogde daklichten. Boven de Aquarellenzaal bevindt zich de opkamer van de bibliotheek met boekenkasten en galerij die is verbonden met de oude bibliotheek op de omloop van de Ovale Zaal.

Waardering

Het Teylers Museum, omvattend de Ovalen Zaal uit 1784 en de 19de eeuwse uitbreidingen, is van algemeen belang vanwege de cultuur- en architectuurhistorische waarde als eerste openbare museum in Nederland waarvan zowel het ex- als interieur uitzonderlijk gaaf bewaard is gebleven en dat in programma, architectuur en decoratie kenmerkend is voor zowel de idealen van de late 18de eeuw als de 19de-eeuwse opvattingen over functie en inrichting van het museum. Met de rijk gedecoreerde gevel aan het Spaarne en het markante silhouet van de bijzondere dakvormen boven de zalen langs de Nieuwe Appelsteeg, heeft het Teylermuseum grote situationele waarde in het van rijkswege beschermde stadsgezicht van Haarlem.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Welzijn, kunst en cultuur

Functie

Museum